فقه مصور عبادات

آسان سازی وآموزش احکام اسلام

پاکی | نماز | روزه | زکات | حج

د. عبدالله بن سالم باهمام

ترجمه
د. محمد سرور محمد مراد سروری بلخی

احکام نجاسات وپلیدیها

احکام نجاسات وپلیدیها

نجاست در لغت

پلیدی

نجاست در شریعت

پلیدی که شریعت به زائل کردنش امر کرده است

انواع نجاست ها

۱ـ ادرار ومواد غائطه انسان

به دلیل حدیث اعرابی که ادرار نمود، نبی اکرمﷺ برایش فرمود:" این مساجد برای بول وپلیدی نیست، بلکه برای ذکر الله ونماز وقرائت قرآن میباشد".[۱]

۲ـ خون

به دلیل ثبوت اینکه خولة بنت یسار نزد نبی اکرمﷺ آمد وفرمود:" ای رسول الله، من یک جامه دارم، وقاعدگی میشوم در آن، آنحضرتﷺ فرمودند: هرگاه پاک شدی، جای آلوده بخون را بشوی، سپس در همان جامه نماز بخوان".[۲]

نزد برخی از ائمه خون نجس همان خون قاعدگی است و سائر خونها پاک است، چه خون روان باشد یا غیر روان،[۳] به دلیل آنچه ثابت شده اینکه یکی از مشرکان مسلمانی را که به نماز ایستاده بود، هدف تیر قرار داد، در حالیکه خون از وی روان بود تیر را کشید وبه نماز خود ادامه داد[۴].

۳ـ بول وسرگین حیوانی که گوشتش خورده نمیشود

به دلیل حدیث ابن مسعودؓ که فرمود:" نبی اکرمﷺ برای قضای حاجت آمدند وبه من امر فرمودند تا سه سنگ برایشان بیآورم، دو قطعه سنگ یافتم، وسومی را جستجو کردم نیافتم سرگینی را گرفتم وبرایشان بردم، آندو قطعه سنگ را گرفتند وسرگین را انداختند وفرمودند: این پلیدی است[۵]".[۶]

(۱) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۲) به روایت ابوداود.
(۳) خون روان: خونیکه از موضع خروجش برآمده سیلان میکند.
(۴) به روایت ابوداود.
(۵) رکس: رجس یعنی پلیدی
(۶) به روایت بخاری

حکم بول وسرگین حیوانیکه گوشتش خورده میشود چیست؟

بول وسرگین حیوانیکه گوشتش خورده میشود پاك است،نزد بسیاری از علماء، به دلیل حدیث أنس بن مالك ﷺ مردمانی وارد مدینه شده مبتلا به بیماری گردیدند، نبی اکرمﷺآنها را به جائیکه اشتران زکات نگهداری میشد فرستادند تا از بول وشیر آنها بنوشند.[۱] ولی نزد حنفی ها بول اسپ وحیوانیکه گوشتش خورده میشود نجاست خفیفه است، اگر بسیار نباشد معاف است، مقدار زیاد وبسیار آنست که ربع لباس ویا بدن را شامل شود.

(۱) به روایت بخاری

۴ـ خودمرده

حیوانیکه بدون ذبح شرعی مرده باشد، به دلیل فرمودۀ خداوند ﷻ: "بگو در آنچه بمن وحی شده در خوردنی ها حرامی را نمی یابم مگر اینکه خودمرده ویا خون جاری شده ویا گوشت خوک باشد، پلید هست". (الأنعام ۱۴۵)

آنچه از حیوان زنده قبل از ذبحش قطع شود در حکم خود مرده داخل میشود.

واستثنا ازین حالات:

۱ـ خود مرده ماهی وملخ:

به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ: " دو خود مرده ودو خون برایما حلال شده، اما دو خودمرده: ماهی وملخ واما دوخون: جگر وطحال میباشد".[۱]

(۱) به روایت بخاری

۲ـ خودمرده ایکه خون جاری ندارد مانند مگس:

به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ: " هرگاه مگسی در ظرف غذای شما افتاد آنرا کاملا غوطه دهید، وسپس دور افگنید، زیرا در یک بالش شفاء و در دیگرش درد میباشد.[۲]

(۲) به روایت بخاری

خود مرده

ماهی

ملخ

مگس

۵ـ گوشت خوک

به دلیل فرمودۀ خداوند ﷻ: "بگو در آنچه بمن وحی شده در خوردنی ها حرامی را نمی یابم مگر اینکه خودمرده ویا خون جاری شده ویا گوشت خوک باشد، پلید هست". (الأنعام:۱۴۵)

خوک

۶ـ سگ

سگ کاملا پلید است، ونجاست آب دهنش بسیار شدید است، به دلیل فرمودۀ آنحضرت ﷺ: "هرگاه سگی ظرف یکی ازشما را بلیسد، آنرا هفت بار که اول بارش با خاک باشد بشوئید".[۱]

ولوغ: ادخال سگ زبانش در ظرف وحرکت دادنش را گویند، چه بنوشد یا نه.

آب دهن سگ

۷ـ مذی

عبارت از آبی سفید رنگی رقیقی لغزانی است که هنگام ملاعبت ویا تفکر مجامعت خارج میشود، بدون اینکه بااحساس شهوانی وسرعت همراه باشد، وپس از آن حالت سستی هم رخ نمیدهد، شاید بعضیها خروجش را احساس هم نکنند.

(۱) به اتفاق بخاری ومسلم.

به دلیل حدیث علی بن ابی طالب رضی الله عنه که در مورد مذی پرسید وچنین پاسخ دریافت کرد: "وضوء بکن، وآلت تناسلی خود را بشوی".[۲]

۸ـ ودی

عبارت از آبی سفید رنگی تیره ایست که بعد از بول خارج میشود.

(۲) به روایت مسلم.

پاکی منی ونجاستش

منی: آبی سفیدی تیره ایست که با احساس شهوانی وسرعت خارج میشود، وپس از آن حالت سستی رخ میدهد، ودارای بوی مانند بوی تخم گندیده میباشد.

نزد ابو حنیفه نجس است ونزد شافعی واحمد در قول مشهورش پاک وناخوش آیند است، زیرا أگر نجس بود حتما نبی اکرم ﷺ به شستنش امر میکردند.

برای از بین بردنش اگر تر بوده شسته میشود واگر خشک شده بود به مالیدنش اکتفاء میشود، به دلیل حدیث عائشه رضی الله عنها که فرموده است: "رسول الله ﷺ منی را از لباسشان میشستند وبه نماز میرفتند، در حالیکه آثار شستن را در همان لباس میدیدم".[۱]

ودر روایت مسلم: " من آنرا در لباس رسول الله ﷺ می مالیدم، وسپس نماز می خواندند".[۲]

(۱) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۲) به روایت مسلم

شستن اگر تر باشد

مالیدن اگر خشک باشد

شراب وعطرهائیکه از مشتقات شراب باشد

برخی علماء باین نظرند که شراب از نظر حسی ومعنوی نجس است، در حالیکه برخی دیگر پاکی شراب را از نظر حسی ترجیح داده اند، علی رغم نجاست معنوی آن، نوشیدنش از گناهان کبیرهٔ میباشد، و کلمه رجس یا نجس که در ین فرمودهٔ خداوند متعال: " ای کسانیکه ایمان آوردید شراب وقمار وبتها وتیرهای وسایل قمار نجس اند واز کارهای شیطانی بوده باید که از آن اجتناب کنید تا رستگار شوید". آمده است را نجاست معنوی میدانند چنانچه در قمار وبتها است، بنا براین استعمال عطرهائیکه در آن الکول بکار رفته شرعا جائز است.

برخی علماء به این نظرند که شراب از نظر حسی طاهر است علی رغم نجاست معنوی آن ونوشیدنش از گناهان کبیره میباشد، آنها رجسی که در آیت آمده است را رجس معنوی نه حسی میدانند، چنانچه در قمار [۱]وبتها[۲] است، بنا بر آن استعمال عطرهائیکه در آن الکول بکار رفته جواز دارد، زیرا که الکول از مشتقات شراب میباشد.

(۱) میسر: قمار.
(۲) أنصاب: بتها.

شرابها

شیوه پاک سازی پلیدیها

۱ـ پاک سازی زمینکه نجاست دارد

هرگاه نجاستی در زمینی باشد، باید از آنجا زائل گردد، چه بوسیله ی آب باشد ویا با غیر آن، به دلیل حدیث اعرابیکه در مسجد شاشید، آنحضرتﷺفرمودند:" بگذارید، وبر بولش دلوی[۱] پر از آب بریزید[۲]، ویا دلوی بزرگی[۳] از آب". [۴]

اگر نجاست مایع بود وخشک گردید، آن زمین پاک میشود، به دلیل حدیث أبی قلابةؓ که در آن آمده است:" هرگاهیکه زمین خشک شود، پاک گردیده است[۵]". [۶]

(۱) السجل: دلو پر از آب.
(۲) هریقوا: بریزید.
(۳) ذنوب: دلو بزرگ پر از آب.
(۴) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۵) زکت: پاک شد.
(۶) به روایت بخاری.

شستن زمین با آب

نجاست مایع بر زمین

خشک شدن نجاست مایع

۲ـ پاک سازی آب نجس

با افزودن آب بیشتر به آن تا اینکه آثار نجاست زائل گردد پاک میشود، همچنین با بکار بری وسایل تکنولوژی مدرن نیز پاک میشود.

پاک سازی با افزایش آب

پاک سازی با وسائل مدرن

۳ـ پاک کردن جامه نجاست بار

با آب شسته شده، مالش داده میشود وسپس زیر فشار آبش بیرون میشود تا نجاستش زائل گردد.

پاک کردن جامه نجس

۴ـ پاک کردن فرشها

با آب ویا منظفات مدرن شسته شده ومالش داده میشود تا نجاستش زائل گردد.

پاک کردن فرش

۵ـ پاک سازی پوست خود مرده

۱ـ پوست خود مرده حیوانیکه گوشتش خورده میشود

چنین پوستی با آش دادن پاک میشود، به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ: "هرگاه پوست خام[۱] دباغت شود پاک میشود".[۲]

دباغت: عملیه زائل کردن بد بوئی وایجاد نرمش بوسیله بعض مواد در پوست را گویند.

اما اگر حیوان خودمرده نباشد وبه شیوه شرعی ذبح شده وگوشتش خورده میشود پوستش پاک است.

حیوانیکه گوشتش خورده میشود

دباغت یا آش دادن

۲ـ پوست خودمرده ی حیوانیکه گوشتش خورده نمیشود

چنین پوستی حکم خودمرده را که نجاست است دارد وحتا اگر حیوان به شیوه شرعی ذبح شود نیز پاک نمیگردد.

حیوانیکه گوشتش خورده نمشود

(۱) اهاب: پوست قبل از دباغتش
(۲) به روایت مسلم.

۶ـ پاک کردن بول دختر وپسر شیر خواریکه هنوز غذا نمیخورد.

بول دختر شیرخوار شسته میشود، واما بول پسر شیرخوار به آن آب پاشیده میشود، به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ: "بول دختر شیرخوار شسته میشود، واما بول پسر شیرخوار به آن آب پاشیده میشود".(۱)

ادرار دختر شیرخوار شسته میشود

بر ادرار پسر شیرخوار آب پاشیده میشود

۷ـ پاک کردن آنچه که سگ آنرا لیسیده باشد.

هفت بار که اولش باخاک باشد شسته میشود، به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ: " هرگاه سگی ظرف یکی ازشما را بلیسد، آنرا هفت بار که اول بارش با خاک باشد بشوئید".(۲)

پاک کردن با خاک

پاک کردن با شستن

(۱) به روایت ابوداود.
(۲) به اتفاق بخاری ومسلم.

۸ـ پاک کردن مذی و ودی

آلت تناسلی خود را شسته وضوء کند، به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ درحدیث علی بن ابی طالبرضی الله عنه که در مورد مذی پرسید وچنین پاسخ دریافت کرد:" وضوء بکن، وآلت تناسلی خود را بشوی".(۳)

اما پاک کردن لباس از مذی و ودی با پاشیدن آب بر آن موضع لباس اکتفا میشود، به دلیل حدیث سهل بن حنیف که از نبی اکرم ﷺ پرسید:" ای رسول الله اگر به جامه ام برسد فرمودند: آبی در کف دست خود بردار وبه آن موضعی که رسیده پاش بده".(۴)

۹ـ پاک کردن خون حیض (قاعدگی) زنان

با آب شسته میشود، وبقایای آثار حیض ضرری ندارد، به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ:" شستن با آب کافی است، وبقایای آثار آن ضرری ندارد".(۵)

۱۰ ـ پاک کردن کفش

بزمین مالیده میشود تا آثار نجاست ازآن برود، به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ: "هرگاه یکی از شما با کفش خود پلیدی را زیر پا کرد، مالیدن بخاک برایش پاکی است".(۶)

پاک کردن کفش با مالیدن بزمین

(۳) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۴) به روایت ابوداود.
(۵) به روایت ابوداود.
(۶) به روایت ابوداود.

پاک کردن جامه زنان

۱۱ـ پاک کردن جامه دراز زن

اگر به دنباله جامه زن پلیدی چسپید، برای پاکی آن حرکت در جای پاک کفایت میکند، زیرا زمین پاکش می کند، به دلیل فرموه آنحضرت ﷺ: " ما بعد آن پاکش میکند"[۱]

۱۲ـ پاک کردن خوراکه های جامد

روغن زردیکه در آن موش مرده افتاده

با دور انداختن پلیدی وماحولش، متباقی به اصل پاکی خود میباشد، به دلیل آنچه از رسول الله ﷺ ثابت شده که در مورد موشی که به روغن زرد افتاده پرسیده شد که فرمودند:" آنرا با روغن اطرافش بدور أفگنید، وروغن خود را تناول کنید".[۲]

۱۳ـ پاک کردن مسطح های صیقل شده، مانند آئینه وشیشه

پاک کرده شود تا آثار پلیدی از آن زائل گردد.

پاک کردن آئینه با مسح کردن

(۱) به روایت ابوداود.
(۲) به روایت بخاری

مسائلی در رابطه با پلیدیها

۱. اصل در اشیاء طهارت وپاکی است، مگر اینکه چیزی که بر نجاست آن دلالت کند آمده باشد.

۲. هرگاه نجاستی بر چیزی افتاد وموضع آن شناسائی نشد، درین حالت همه آن چیز شسته میشود.

۳. هرگاه نجاستی به چیز دیگر مبدل شد، مانند اینکه سرگین الاغ به خاکستر مبدل گردد، درین حالت پاک میشود.

مبدل شدن نجاستی به خاکستر پاکش میکند